

**ҚАРАҚАЛПАҚСТАНДА ТУРИСТЛИК ХЫЗМЕТ КӨРСЕТИҰШИ МӘМЛЕКЕТЛИК МӘКЕМЕЛЕР
ХӘМ ҚАРАҚАЛПАҚСТАН ТУРИЗМ КОМИТЕТИ ТАРИЙХЫ**

Отенов Нариман Турдымуратович – үлкен оқытыўшы

otenov.narimanan@mail.ru

Әжинияз атындағы Нөкис мәмлекетлик педагогикалық институты

**ГОСУДАРСТВЕННЫЕ УЧРЕЖДЕНИЯ ОКАЗЫВАЮЩИЕ ТУРИСТИЧЕСКИЕ УСЛУГИ
В КАРАКАЛПАКСТАНЕ И ИСТОРИЯ КОМИТЕТА ПО ТУРИЗМУ КАРАКАЛПАКСТАНА**

Отенов Нариман Турдымуратович – старший преподаватель

Нукусский государственный педагогический институт имени Ажинияза

**STATE INSTITUTIONS PROVIDING SERVICES FOR THE TOURISM PRODUCT IN KARAKALPAKSTAN
AND THE HISTORY OF THE TOURISM COMMITTEE OF KARAKALPAKSTAN**

Otenov Nariman Turdymuratovich – senior teacher

Nukus State Pedagogical Institute named after Ajiniyaz

Таянч сўзлар: Узбектуризм, Қорақалпоқтурист, халқаро ёшлар туризми бюроси, туризм қўмитаси.

Резюме. Мақолада Қорақалпоғистон Республикасида туризм хизматларини кўрсатувчи давлат муассасалари фаолияти, Қорақалпоғистон туризм қўмитасининг шаклланиши ва ривожланиш тарихи кўриб чиқилади. Шунингдек, минтақанинг туризм салоҳияти ва соҳани ривожлантиришнинг замонавий истиқболлари ҳақида сўз юритилган.

Ключевые слова: узбектуризм, каракалпактурист, бюро международного молодёжного туризма, комитет туризма.

Резюме. В статье рассматривается деятельность государственных учреждений, оказывающих туристические услуги в Республике Каракалпакстан, история формирования и развития Комитета по туризму Каракалпакстана. Также говорилось о туристическом потенциале региона и современных перспективах развития отрасли.

Key words: uzbektourism, karakalpakturist, international youth tourism bureau, committee of tourism.

Summary. The article examines the activities of state institutions providing tourism services in the Republic of Karakalpakstan, as well as the history of the formation and development of the Karakalpakstan Tourism Committee. The tourism potential of the region and modern prospects for the development of the industry were also discussed.

Кирисиў. Бүгинги күнде туризм экономиканың әхмийетли тармақларынан бирине айланып бармақта. Қарақалпақстан Республикасы тәбийий хәм мәдений мийрасқа бай аймақ сыпатында үлкен туристлик потенциалға ийе. Бунда туристлик хызмет көрсетиўши мәмлекетлик мәкемелердин орны айрықша.

1992-жылы 27-июльда «Ўзбектуризм» миллий компаниясын шөлкемлестириў ҳақындағы 447-санлы Президент пәрманы қабыл етилди [1]. Усы қарарды орынлаў мақсетинде Министрлер кеңеси 1992-жыл 20-октябрьде 484-санлы қарарын қабыллаиды [2].

1992-жылы 13-ноябрьде Ўзбектуризм миллий компаниясының Қарақалпақстан Республикасында компанияның регионаллық бөлимин ашыў бойынша 36-санлы буйрығы шығады [3]. Усыған тийкар Қарақалпақстан Республикасы Министрлер кеңесиниң 1992-жыл 3-декабрьде 285/12-санлы қарары қабыл етилди. Қарарда төмендеги ўазыйпалар қойылды:

1. «Ўзбектуризм» миллий компаниясының Қарақалпақстан регионаллық бөлими шөлкемлестирилсин;

2. Бир ай мүддетте регионаллық бөлимге:

- регионаллық бөлим ҳақындағы Уставы хәм нызамлары ислеп шығылсын;

- регионаллық бөлимде тийкарғы мүлклер хәм материаллық байлықларды инвентуризациясын өткерийў: «Қарақалпақтурист» туристлик экскурсия комитети (ТЭК), Халықаралық жаслар туризм бюросы (БММТ) «Спутник»;

- бөлимди техникалық-экономикалық раўажландырыў режесин ислеп шығыў.

3. Қарақалпақстан Республикасы мәмлекетлик банки жолдас Д.Қошқарбаев банкте есап бетин ашсын;

4. Қарақалпақстан Республикасы мәмлекетлик баспасы (жолд. Г.Досымбетов) печать хәм штампын таярласын.

5. Усы қарардың орынланыўын бақлаў Қарақалпақстан Республикасы Министрлер Кеңеси баслығының орынбасары жолдас Б.А.Юсуповқа жүклетилсин. Атқарыў процеси 1993-жыл апрель айында көрип шығылсын.

Тийкарғы бөлим. 1992-жыл 13-ноябрьде «Ўзбектуризм» миллий компаниясы Қарақалпақстан Республикасы Министрлер Кеңеси менен келисилген халда Кеңесбай Сейтимбетов бөлим басқарыўшысы етип тайынланады [4].

Усылай етип ғәрезсизлик дәўиринде Қарақалпақстанда туризмнің жаңа басқышта раўажланыўы процеси басланады. Бул жерде соны айрықша айтып өтиў керек, бул дәўир елимизде базар экономикасына өтиў дәўири болып есапланады. Аўқамның ыдыраўы менен бурыннан киятырған хәм қәлиплесип болған экономикалық байланысларда үзилислер жүз берип, көплеген кәрханалар жаўылып қалды. Ўзбекстан Республикасы усы экономикалық қыйыншылық басланған дәўирде мәмлекеттиң раўажланыўы бағдарын белгилеп алды.

Ўзбекстан Республикасының Биринши Президенти И.А.Каримов мәмлекеттиң базар экономикасына өтиўиниң Ўзбекстан моделинде 5 принципин усынды:

Биринши, экономиканың сиясаттан үстин турыўы;

Екинши, өтиў дәўиринде мәмлекет бас реформатор болыўы;

Үшинши, ынамның үстемлиги;

Төртинши, күшли социаллық саясатты иске асырыў.

Бесинши, базар экономикасына өтиўди баскышпа-баскыш эволюциялық жол менен алып барыў [5].

Туризм тараўы да усы дәўирдеги экономикалық қыйыншылықтан шығыў ушын бир қанша илажларды иске асырды.

Мәмлекетте туризм инфраструктурасы ушын үлкен имканиятлар бар болып ол енди раўажланыў жолына өтип баслады. Совет дәўиринде бул жерде әскерий бөлимлер хәм базалар болғанлығы себепли аймақ жасырын болды [6].

1993-жылда республиканың БМШның Жәхән туризм шөлкемине (UNVTO) ағза болыўы ишки туризм жылнамасында әхмийетли баскыш болды. Шөлкем менен бирге ислесиў шеңберинде 1994-жылда дүньяның 19 мәмлекети Жипек жолы бойлап туризм ҳаққында Самарқанд декларациясын қабыллады. 1999-жылда UNVTO, YUNESKO хәм Европа Кеңеси тәрәпинен қоллап-қуўатланған туризм хәм мәдений мийрасты сақлаў бойынша Хийўа декларациясы қабылланды. 2002-жылда Жипек жолы бойлап туризм бойынша Бухара декларациясы турақлы туризмнің айрықшалығын айтып өтеди хәм бул бағдарда мәдений хәм экологиялық туризмди хошаметлеў бойынша анық кәдемләрди белгилейди.

Буннан тысқары республиканың жәхән туризм индустриясында айрықша орнын тән алыў мақсетинде 2004-жылда Самарқандта Жипек жолында туризмди раўажландырыўды муўапықластырыў бойынша UNVTO регионаллық офиси ашылды. Соны атап өтиў керек, бундай офис тек еки мәмлекетте – Япония хәм Өзбекстанда бар. Оның тийкарғы ўазыйпасы регионаллық туризм менен бирге халықаралық туризмди раўажландырыўдың бағдарларын белгилеў болып табылады [7].

Регионаллық бөлимде Саяхатлар хәм экскурсияларды шөлкемлестириў бюросы жұмыс алып барады. 1993-жылдан баслап Ўзбектуризм миллий компаниясының барлық ўалаятларда саяхатлар хәм экскурсияларды шөлкемлестириў бюросы болған. Ол бюролардың өзиниң лицензиясы болып, оның функциясы саяхатларды шөлкемлестириў болған. 2006-жылы декабрьден 2010-жыллары Ўзбектуризм МК Қарақалпақстан саяхатлар хәм экскурсиялар бюросына тарийхшы илимпаз Мақсет Қарлыбаев басшылық етти. Бюролар 2013-жылға шекем хызмет алып барған. Шет елден келген туристлерге хызмет көрсетеди ишки саяхатларды шөлкемлестирип отырған. Бюролар мәмлекетлик хожалық есабында болған. 2013-жылы бюро жаўылып, тек Хорезм Бухара ўалаятларында бөлимлери шөлкемлестирилген. Хорезм ўалаятындағы бөлимге, Ўзбектуризм Хорезм регионаллық бөлими, бунда Қарақалпақстан Республикасы Қашқадәрья хәм Наўайы ўалаятлары штатлары сол жерге киргизилген. 2015-жылы Байрам Кусекеев Хорезмде Қарақалпақстанда туризмди раўажландырыў бойынша ўәкили есабында тайынланады.

2016-жылы февраль айында Өзбекстан Республикасы премьер-министри Шавкат Мироманович Мирзиёев туризмди раўажландырыў бойынша селектор мәжили-

син өткереди. Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңеси баслығы Муўса Тәжетдинович Ернийзов Туризм тараўына сол гездеги жуўапкер Байрам Кусекеевти шақырады хәм оның штаты қаяқта, лаўазымың не деген сораў береді. Сонда Байрам Кусекеев «мениң штатым Хорезмде бас қәниге лаўазымында 0,5 штатта ислеп атырман» деп жуўап береді. Соң селектор ўақтында, Жоқары Кеңес баслығы, премьер-министрге бизлерде туризмге жуўапкер адам жоқ есабы, Хорезмде бир штат бар сонда отырған екен, бизлерге Ўзбектуризмнің баслығын жиберсеңиз, биз сөйлесип алсақ деп усыныс билдиреди. Бул мәселе бойынша премьер-министр Ўзбектуризм миллий компаниясының баслығы Фаррух Ризаевқа тапсырма береді. Қарақалпақстанға Ўзбектуризм миллий компаниясының баслығының орынбасары Темирходжаев Анвар Пулатович келеди. Қарақалпақстанда туризмди раўажландырыў бойынша презентациялар исленеди хәм де Жоқары Кеңес баслығы орынбасарлары менен сөйлесип Қарақалпақстанда туризмди шөлкемлестириў бойынша мәмлекетлик шөлкем дүзиў ҳаққында келисип алынады [8].

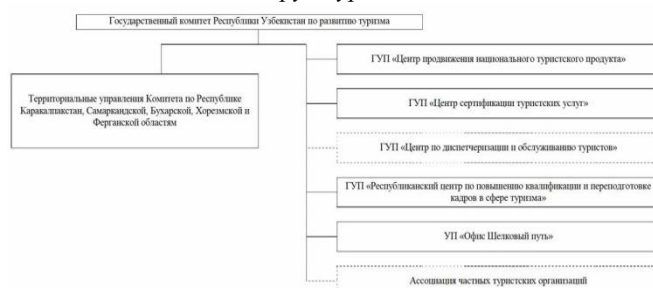
2016-жылы 2-декабрьде Өзбекстан Республикасы Президентиниң Өзбекстан Республикасының туризм саласын жедел раўажландырыўды тәмийинлеў илажлары ҳаққындағы ПП-4861-санлы Пәрманына [9] тийкар, Өзбекстан Республикасы Туризмди раўажландырыў мәмлекетлик комитети искерлигин шөлкемлестириў ҳаққындағы ПҚ-2666-санлы Қарары [10] шығады.

Өзбекстан Республикасы Туризмди раўажландырыў мәмлекетлик комитети туризм саласында бирден-бир мәмлекетлик саясатын әмелге асырыўды тәмийинлейтуғын мәмлекет басқарыў органы есапланады хәм өз искерлигинде Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинетине есабат береді.

Комитетке мәмлекеттиң туризм потенциалын түптен асырыў, туризмге экономиканың стратегиялық секторы мәртебесин беріў, туризм саласында бирден-бир мәмлекет саясатын алып барыў мақсетинде туризмди раўажландырыўдың пүтин концепциясын қәлиплестириў хәм әмелге асырыўды тәмийинлеў ўазыйпасы қойылады.

Комитеттиң территориялық басқарыў бөлимлери мәмлекеттиң тек ғана бес регионьында Самарқанд, Бухара, Хорезм хәм Ферғана ўалаятлары менен Қарақалпақстан Республикасында шөлкемлестирилди. Бул аймақлар туризм потенциалына бай үлкелер есапланады.

Өзбекстан Республикасы Туризмди раўажландырыў мәмлекетлик комитетиниң шөлкемлескен структурасы

2025-жыл 18-ноябрьде «Экология хэм туризм тараўларында халықтың талапларына жедел жуўап бере алатуғын басқару системасын жаратуў илажлары ҳаққындағы» ПП-217-санлы Президент Пәрманы [18] қабылланады. Пәрманға муўапық басқару системасын жетилистириў мақсетинде, Экология, қоршаған орталықты қорғау хэм климат өзгериўи министрлиги жанындағы Туризм комитети Өзбекстан Республикасы Туризм комитети сыпатында қайта шөлкемлестирилди.

ПП-217-санлы Пәрманына муўапық, экономиканың стратегиялық жақтан әҳмийетли секторы сыпатында туризм тараўының системалы хэм турақлы раўажланыўын тәмийинлеў, тараўда мәмлекетлик басқаруўды буннан былайда жетилистириў, көрсетилетуғын хызметлердиң сапасын арттырыў және миллий туристлик өнимлердиң жәхән базарында бәсекиге шыдамлылығын тәмийинлеў мақсетинде: «Өзбекстан Республикасы Туризм комитети жумысын шөлкемлестириў хэм туризм тараўын жедел раўажландырыў илажлары ҳаққындағы» 2025-жыл 19-ноябрьде ПҚ-348-санлы Президент Қарары [19] қабылланады. Усылай етип Туризм комитети өз алдына толық шөлкем болады. Комитет туризм тараўында бирден-бир

мәмлекетлик саясатты әмелге асырыўшы республикалық атқарушы хәкимият уйымы есапланады.

2025-жыл 22-сентябрь куни Қарақалпақстан Республикасы Туризм басқармасы баслығының орынбасары, басқарма баслығы ўазыйпасын атқарушысы лаўазымында ислеп келген Кусекеев Байрам Каллибекович – Қарақалпақстан Республикасы Туризм басқармасы баслығы лаўазымына тайынланады.

Жуўмақ. Қарақалпақстанда туризм тараўы басқышпа-басқыш раўажланып, мәмлекетлик мекемелер тәрәпинен қоллап-қуўатланбақта. Туризм комитети бул процессте жетекши роль ойнап, аймақтың туристлик потенциалын арттырыўға хызмет етеди.

Қарақалпақстан Республикасында туристлик хызмет көрсететуғын мәмлекетлик мекемелер искерлигин раўажландырыў мақсетке муўапық, бул ушын ең алды менен инфраструктураны жақсылаў, заманағөй санлытехнологияларды енгизиў, кадрлар сапасын арттырыў хэм халық аралық маркетингти күшейтиў зәрүр. Соның менен бирге, мәдений объектлерди халықаралық дәрежеде алға шығаруў арқалы аймақтың туристлик потенциалын толық пайдаланыў мүмкин.

Әдебиятлар

1. Өзбекстан Республикасы Президентиниң 1992-жыл 27-июльдағы «Ўзбектуризм» миллий компаниясын шөлкемлестириў ҳаққындағы № ПП-447 санлы Президент Пәрманы.
2. Министрлер Кенесиниң 1992-жыл 20-октябрьдеги 484-санлы Қарары.
3. ҚҚ Р. Орайлық Мәмлекетлик Архиви Фонд М-500 Опись №1 Ед.Хр №34 12-13-б.
4. ҚҚ Р. Орайлық Мәмлекетлик Архиви Фонд М-500 Опись №1 Ед.Хр №34 9-10-12-б.
5. Қарақалпақстанның жаңа тарийхы. Қарақалпақстан XIX әсирдиң екінши ярымынан XX әсирге шекем. – Нөкис: «Қарақалпақстан», 2003.
6. OrexCA.com © 2003-2026
7. The Permanent Mission of the Republic of Uzbekistan to the United Nations. Развитие туризма в Узбекистане. Date: Thursday, 11 August 2016.
8. Полевые записи Б.Кусекеев.
9. Указ Президента Республики Узбекистан, от 02.12.2016 г. № УП-4861 О мерах по обеспечению ускоренного развития туристской отрасли Республики Узбекистан.
10. Постановление Президента Республики Узбекистан, от 02.12.2016 г. № ПП-2666 Об организации деятельности Государственного комитета Республики Узбекистан по развитию туризма.
11. Указ Президента Республики Узбекистан, от 06.04.2021 г. № УП-6199 О мерах по дальнейшему совершенствованию системы государственного управления в сферах туризма, спорта и культурного наследия.
12. Постановление Президента Республики Узбекистан, от 06.04.2021 г. № ПП-5054 Об организации деятельности Министерства туризма и спорта.
13. Постановление Кабинета Министров Республики Узбекистан, от 31.07.2021 г. № 477 О мерах по организации деятельности Министерства туризма и спорта Республики Узбекистан.
14. Указ Президента Республики Узбекистан, от 18.02.2022 г. № УП-75 Об организационных мерах по совершенствованию государственного управления в сферах туризма, культурного наследия и спорта.
15. Постановление Президента Республики Узбекистан, от 18.02.2022 г. № ПП-135 Об организации деятельности Министерства туризма и культурного наследия.
16. Указ Президента Республики Узбекистан, от 21.12.2022 г. № УП-269 О мерах по реализации административных реформ Нового Узбекистана.
17. Указ Президента Республики Узбекистан, от 27.07.2023 г. № УП-114 О мерах по эффективной организации государственного управления в сфере культуры и туризма в рамках административных реформ.
18. Указ Президента Республики Узбекистан, от 18.11.2025 г. № УП-217 О мерах по созданию системы управления по оперативному реагированию на требования населения в сферах экологии и туризма.
19. Постановление Президента Республики Узбекистан, от 19.11.2025 г. № ПП-348 О мерах по организации деятельности Комитета по туризму Республики Узбекистан и ускоренному развитию сферы туризма.